

Redacteur ESB

g.werner@sdu.nl

Geef ons heden

Wij economen filosofeerden wat af dit jaar. Er stond dan ook wat op het spel: de euro, soevereiniteit en een fatsoenlijke boterham voor elke Europeaan. Een keur aan smaken passeerde het eurodebat, maar over de hoofdsmaak zijn we het meestal gauw eens: Europese landen staan voor het opofferen van soevereiniteit óf van de economische unie inclusief de euro. Treffend is de vergelijking tussen de penibele schuldposities van Californië en Griekenland, die de Amerikaanse Dani Rodrik onlangs maakte bij de jaarlijkse WRR-lezing. Anders dan Griekenland valt Californië onder een federale overheid die bevoegdheden heeft om economisch bij te sturen wanneer nodig. Daarom lopen investeerders niet weg en leidt een afgebakend schuldprobleem niet tot een muntcrisis. Ook politici weten dat uitbouw van de economische unie naar een politieke nodig is om de euro te behouden. Met die insteek is de euro ooit begonnen, en daarmee eindigde de laatste eurotop van dit jaar. Wel is de stemming omgeslagen op de laatste eurotop. Politici uit verschillende windstreken beseften dat ze hun volgelingen met geruststellende beloftes het nieuwe jaar in moesten sturen. Maar bezorgd over hervierkiezing vanwege een vermeend gebrek aan solidariteit van kiezers, bleven de politici ook aarzelen en dreven ze een welvarend Europa verder weg. Wat gebeurt er nu met de Griekse schulden? Is liquiditeit voor armlastige overheden voldoende gegarandeerd? Hoe om te gaan met de verscheidenheid aan economische structuren en culturen? Als Europeanen daadwerkelijk weinig solidair zijn met hun Europese medemens, dan vergt een ultieme euroredding zelfopoffering van politieke leiders, en dat is schaars, al helemaal van 27 tegelijk. Het hoeft daarom niet te verbazen dat we het jaar 2011 met meer twijfels over de euro uitgaan dan ingingen.

Toch is er hoop in bange dagen, als we het werk *Sticking together because we're stuck together* van de politicoloog Fogarty (2011) mogen geloven. Hij stelt dat solidariteit noodzakelijk is om tot collectieve actie te komen in reactie op vraagstukken met betrekking tot wederzijdse afhankelijkheid. Solidariteit maakte het opzetten van de Europese Unie bijvoorbeld mogelijk, en later de invoering van de euro. Solidariteit volgt uit een gemeenschappelijke identiteit – die in Europa beperkt aanwezig is – maar ook uit een gemeenschappelijk lot. Dit lot is ondeelbaar, Europeanen drijven samen boven of gaan samen kopje onder. Als Europeanen beseffen dat hun lot collectief en ondeelbaar is, dan volgt publieke steun voor de broodnodige collectieve actie vanzelf.

De vraag is nog wel hoe sterk Europeanen dit gedeelde lot momenteel ervaren. Juichen kiezers het afschuiven van kosten van euroredding op andere lidstaten immers niet toe? En zijn mensen wel op de hoogte van een dreigende depressie bij een euroval? Maar tegelijkertijd lijkt het einde van meeliftersgedrag en asymmetrische informatie in zicht. Zo informeren politici burgers steeds meer over de consequenties van een eurocrash, zodat verlangen naar een gulden, mark of lire plaats kan maken voor realisme. Beurskoersen geven eenzelfde signaal af, door de ineffectieve besluitvorming op de eurotoppen per geval minder positief te begroeten. Effectiever nog is dat Europeanen uitstel van de aloude belofte – later maken we van de monetaire unie een politieke – vroeg of laat voelen in hun portemonnee. Wanneer landen de kosten van euroredding kunnen afschuiven op andere lidstaten, dan liften ze op (impliciet) verzoek van hun kiezers graag mee met andere lidstaten. Zo is de in oktober afgesproken verplichting voor banken om onhoudbare Griekse schulden voor de helft af te schrijven alweer verwaterd, omdat de Griekse schulden niet evenredig verdeeld zijn over de eurolanden. Maar het verdelen van de kosten van reddingsmaatregelen duurt langer en de druk om op te schieten wordt groter. Op een gegeven moment weegt het afschuiven niet meer op tegen het aandeel in de gezamenlijke kostenbesparing door eurobehoud. Solidariteit is dan merkbaar de goedkoopste optie voor burgers en daarmee voor politici. Dat het verlaten van de euro niet zo makkelijk is als het betreden ervan, verbindt onze toekomst met die van mede-Europeanen. Of komend jaar noodlottig zal zijn voor de euro moet blijken, maar die lotverbintenis biedt zicht op solidariteit, terwijl politici daar nu niet op rekenen. Goed mogelijk dat we het jaar 2012 daarom met minder twijfels over de euro kunnen uitgaan dan ingaan, al blijft het filosoferen.

